

RATNA PROŠLOST NARODA I NARODNOSTI
JUGOSLAVIJE

KNJIGA DVESTA DVADESETA

MONOGRAFIJA
JEDINICA NOV I PO JUGOSLAVIJE

KNJIGA PEDESET DEVETA

UREĐIVAČKI ODBOR:

RAHMIJA KADENIC, **general-pukovnik, predsjednik; članovi:** ALI ŠUK-
RIJA; RISTO DŽUNOV; DAKO PUAČ, **general-pukovnik; ŽIKA STOJŠIĆ,**
general-potpukovnik; FABIJAN TRGO, general-potpukovnik; VELJKO
MILADINOVIC, general-potpukovnik; JOCO TARABIC, general-potpukov-
nik; ANDRO MILANOVIC; METODIJE KOTEVSKI, general-potpukovnik;
MILAN DALJEVIC, general-potpukovnik; SVETOZAR ORO, general-major;
AVGUST VRTAR, general-major; MIŠO LEKOVIC, pukovnik, AHMED
ĐONLAGIC, pukovnik; VIKTOR KUCAN, pukovnik; RADOMIR PETKOVIC,
pukovnik, glavni i odgovorni urednik

Urednik

MOMČILO KALEM, potpukovnik

Stručni redaktor

ZIVOJIN LJUBINKOVIC

Recenzent

Dr ZDRAVKO KOLAR, general-major

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

LJUBAN ĐURIC

SEDMA BANIJSKA BRIGADA
"VASILJ GAĆEŠA"

BEOGRAD, 1981.

PREDGOVOR

Monografiju 7. banijske udarne brigade »Vasilj Gaćeša« posvjećujem narodu Banije, iz kojega je Brigada i proizašla. Posvjećujem je i svim njenim mrtvim i živim borcima i starješinama sa Banije, kao i borcima i starješinama iz svih drugih krajeva koji su se svrstali u stroj 7. banijske udarne brigade.

Posebnu zahvalnost dugujem pokojnom UROSU KRUNICU, generalu i narodnom heroju. On me je i podstakao da prikupljam gradnju za ovu monografiju, pa je njegova prerana smrt značila za mene obavezu: da u poslu ustrajem do kraja. Zahvaljujem se i generalu dr Zdravku Kolaru, glavnom recenzentu ove monografije, koji mi je pomogao da svoj zadatak što bolje izvršim.

*Zahvaljujem drugovima iz Vojnoizdavačkog zavoda — Biblioteka Ratna prošlost naroda i narodnosti Jugoslavije — i svima ostalima koji su mi svojim sugestijama, prilozi-
ma ili na bilo koji drugi način pomogli da se ovo djelo pripremi za štampu.*

Mnoge primjedbe i dopune historijskih činjenica uvažio sam i uvrstio u monografiju. Starao sam se da u ocjeni i prikazu iznetih događaja i zbivanja budem što objektivniji. Time ne smatram da još nema i da neće biti primjedbi i drugih mišljenja čitalaca, posebno učesnika u događajima. Spreman sam da sve opravdane primjedbe i kritike prihvatim kao dragocjenu pomoć u daljoj obradi narodno-oslobodilačke borbe i rata na Baniji, što tek predstoji.

Autor

BANIJA — KOLIJEVKA
7. BANIJSKE BRIGADE
„VASILJ GAĆEŠA“

UVOD

Područje Banije na kojem je formirana 7. banijska udarna brigada »Vasilj Gaćeša«, sačinjavaju opštine: Dvor, Glina, Kostajnica, Petrinja i, djelomično, Sisak. To je međurječje Une, Save, Kupe i Gline, koje se na jugu proteže do tzv. Suve međe između Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

U središnjem dijelu Banije proteže se greben Zrinjske gore i Šamarice, s najvišim vrhom Prisjeka (Piramida) 615 metara, kod Čavića brda. Ova vododelnica, između sliva Une i Kupe, proteže se od Kostajnice u dolini rijeke Une na jugozapad, do rijeke Gline kod Starog Sela, odnosno Topuskog.

Prema popisu od 31. marta 1931. godine, na ovom području živjelo je oko 120.000 stanovnika.

U toku prvog svjetskog rata, mnogi Banijci su bojkotirali rat i otišli u tzv. »zeleni kadar« po šumama Zrinjske gore, Samarice i Trgovske gore (šuma Ljubina). Jedan dio mobilisanih se lako predavao u rusko ropstvo, gdje su se mnogi upoznali sa Oktobarskom revolucijom, u kojoj su i aktivno učestvovali. Oni su, po povratku iz zarobljenišva, znatno pridonijeli razvijanju marksističko-lenjinističke imisli u ovom kraju.

Između dva svjetska rata, u periodu od 1918. do 1941. godine, ovaj kraj je i dalje ostao poljoprivredno nerazvijen. Nešto malo je pojačana industrijalizacija i razvoj sitnog zanatstva u Glini, Kostajnici, Petrinji i Sisku.

Djelovanjem i obećanjima raznih stranaka i partija, koje su se borile za političke ciljeve svojih buržoazija, narod Banije se nije dao zavesti. Znao je da su se za radničko-seljačke interese borili pravi radnički borci, komu-

ništi, čije ćelije i na ovom području niču već 1919. godine. Omi uspješno djeluju d u lijevim krilima Hrvatske seljačke stranke (HSS-a), kao i Samostalne demokratske stranke (SDS-a).

Vasilj Gaćeša — crtež — sinonim 7. banijske brigade

Do sudbonosnih događaja 1941. godine Komunistička partija je na Baniji imala svoje organizacije, članstvo i sigurne pristalice, i to:

— Okružni komitet Komunističke partije Hrvatske (KPH) za okrug Sisak, koji je rukovodio Mjesnim komitetom za grad Sisak i nekim rejonskim (opštinskim) komitetima. Pod rukovodstvom ovog okružnog komiteta bili su d Kotarski komitet Petrinja i Mjesni komitet Kostajnica.

— Kotarski komitet za kotar Glinu, sa nekoliko rejonskih (opštinskih) komiteta, djelovao je pod rukovodstvom Okružnog komiteta za okrug Karlovac, a

— na području kotara Dvora na Uni djelovala je jedna ćelija KPJ, pod rukovodstvom Mjesnog komiteta za Bosanski Novi.

Tako su, sa ovim partijskim snagama i nešto jačim snagama SKOJ-a, uz demokratsko slobodarsko opredjeljenje velikog dijela narodnih masa, dočekani događaji 1941. godine.¹

U vrijeme njemačko-italijanske okupacije, aprila 1941. godine, i na ovom dijelu Hrvatske aktivirao se ustaški pokret podržavan od rukovodstva HSS-a, a pogotovo njegove poluvojne organizacije »Građansko-seljačke zaštite«. Ova organizacija, pod rukovodstvom ustaša emigranata i vatre-nih pristalica ustaškog pokreta tzv. »Frankovaca«,² pomagala je rušenje bivše Jugoslavije i uzela puno učešće u ustaškom genocidu nad Srbima, Jevrejima, Romima (Ciganima) i Hrvatima kojii nisu prihvatili politiku ustaškog programa. U tom pogledu dovoljno je navesti samo poznata mjesta masovnih pokolja na Baniji, kao što su: Glinska crkva, Banski Grabovac, Bajića jame kod Kostajnice i Krečane kod Dubice, Rovine na Volinji, most na rijeci Uni kod Matijevića, kao i sva sela u susjednoj Bužijskoj i V-mo-gračkoj krajini uz tzv. Suvu među.

OD NARODNOG USTANKA DO BATALJONA I BRIGADA

U tako teškoj situaciji življenja pod okupatorima i njihovim slugama — ustašama, navedene partijske snage

1 Na područjima kotara Banije, u aprilu 1941. godine, djelovale su sledeće partijske snage: na kotaru Sisak — OK KPH sa 4 rejon-ska komiteta, 42 ćelije i oko 202 člana KPH i kandidata za članove KPH; na kotaru Petrinja — Kotarski komitet, 3 rejonska komiteta, 18 ćelija i oko 80 članova; na kotaru Glina — Kotarski komitet, nekoliko rejonskih komiteta i oko 30 ćelija sa oko 244 člana; na području kotara Kostajnica — Mjesni komitet sa oko 14 ćelija i 64 člana; na području kotara Dvor na Uni — jedna ćelija sa 4 člana i 2 kandidata, i po selima oko 200 simpatizera Komunističke partije.

2 »Frankovcima« nazivane pristalice Josipa Franka, koji je preuzeo vodstvo građanske Stranke prava od Ante Starčevića i, nakon toga, stavio je u agentnu službu Beča. Kao agent Beča, vodstvo i stranka u cjelini pretvaraju se u velike neprijatelje nehrvatskih naroda.

su, uz punu pomoć mnogih rodoljuba, organizovale 1941. godine narodni ustanak, koji je nastao odvojeno po kotarima, pa čak i nekim seoskim općinama. Zbog toga su predstavnici pokreta, na savjetovanju 19. i 20. septembra 1941. godine u Petrovoj gori na Kordunu, predložili a CK KP Hrvatske usvojio, da se Banija odvoji od Korduna i razvija kao posebno područje NOB-e. Ovo odvajanje zasebnog Okružnog komiteta i štaba NOPO Banije izvršeno je tokom novembra 1941. godine. Nakon toga NOP na Baniji i u Sisku stalno je jačao i širio svoj uticaj na narodne mase, Razvoj NOP-a i partizanskih jedinica, kao njegovog najvidnijeg izraza, tekao je na Baniji stalno uzlaznom linijom. Od prvih gerilskih grupa i odreda: Sisak, Samarica, Kaline, * Čerkezovac, Prolom, Bojna, Majske Poljane, Svinjica, Banijski Trokut i Ztirovae razvio se snažan Banijski NOP odred, koji već u julu i avgustu 1942. godine u svom sastavu ima sledeće snage: na Baniji su 1, 2, 3, 4, 5. i udarni bataljon; u Posavini kod Siska 6. bataljo>n, zatim Udarni bataljon u sastavu 1. udarne brigade Hrvatske u Lici; Banijska proleterska četa u Slavoniji i novoformirana Banijska partizanska četa »Matija Gubec« u Banijskom Pokuplju.³

Da bi spriječio daljnje širenje narodnooslobodilačkog pokreta i razvoj partizanskih jedinica na pragu Siska i Zagreba, neprijatelj preduzima nekoliko ofanzivnih akcija na Sisački NOP odred u Posavini kod Siska, zatim i na Baniju, odnosno Samaricu. Uspjevši da sa dva organizovana vojna pohoda prisili Sisački NOP odred da iz Posavine 21. septembra priđe na Samaricu, neprijatelj je preduzeo ofanzivna dejstva na Baniji. Prvi organizovani napad na Samaricu izvele su ustaško-domobranske snage 20. i 21. oktobra 1941. godine, dok je drugi napad na Baniju i Samaricu uslijedio januara 1942. godine. U aprilu uslijedila je veća, tzv. »Mrakova ofanziva«, koja je trajala oko mjesec dana, a zatim je, tokom prikupljanja snaga za ofanzivu na susjed-

3 Banijska proleterska četa formirana je 30. marta 1942. godine. Zatim je 5. maja 1942. upućena preko Podgrmeča i Kozare u Slavoniju.

Banijska partizanska četa »Matija »Gubec« formirana je drugom polovinom avgusta 1942. godine za dejstva na području sjeverno od ceste Petrinja—Glina—Vrgin Most, odnosno Bovići—Lasinja.

na Kozaru, neprijatelj ponovo, u junu 1942. godine, prešao Samaricu. No, sva ta dejstva ostala su bez većeg uspjeha. Zato u toku tzv. treće ofanzive, tokom ljeta 1942. godine, poslije ofanzive na Kozaru, neprijatelj sa 25.000 vojnika nastupa i na Baniju.

Ispred jakih ustaško-njemačkih snaga sa Kozare, Banijski odred se sa svojim 1, 2, 3, 4, 5. i Udarnim bataljonom prebacuje na susjedni Kordun i Petrovu goru, gdje djeluje na Kordunu od konca jula pa sve do konca avgusta 1942. godine.⁴

Poslije jednomjesečnog dejstva na Kordunu pod komandom štaba 1. operativne zone Hrvatske, Banijski odred je podijeljen u dvije grupe bataljona, od kojih su prvih dana septembra 1942. godine formirane 7. i 8. hrvatska narodnooslobodilačka partizanska brigada. U grupi bataljona Banijskog odreda upućenih iz Korduna preko rijeke Kupe za Moslavinu, Podravinu i Slavoniju našli su se Udarni, 3. i 5. bataljon. Borbeni kvalitet ovih bataljona bio je dosta različit, zavisno od vremena formiranja i jačine.

Treći bataljon, formiran je februara 1942. godine na području kotara Kostajnica i Petrinja. Prvi komandant bataljona bio je Rebić Branko, a politički komesar Mutak Vlado; drugi komandant je Maraković Nikola Nina. Komandant bataljona — u avgustu 1942. godine — je Nikola Kajsić Kole. Bataljon je u svom sastavu imao tri čete.

Peti bataljon formiran je naredbom štaba Banijskog odreda od 4. juna 1942. godine s namjerom da dejstvuje na pravcu Petrinja—Glina. Prvi komandant bataljona bio je Sava Gajić, a politički komesar Milan Despot. Komandant bataljona — u avgustu 1942. godine — je Mato Jerković. Bataljon je u svom sastavu imao tri čete.

Udarni bataljon formiran je naredbom štaba Banijskog odreda od 27. jula 1942. godine za dejstvo na čitavom području Banije, gdje se za to ukaže potreba. Komandant bataljona je Živko Bronzić, a politička komesar Dušan Sužnjević Ciko.

4 U avgustu 1942. godine 6. bataljon Banijskog odreda iz Posavine kod Siska odlazi po četama u Moslavinu i Pokuplje. Prva njegova četa, pod komandom komandanta bataljona Dragana Bobetka Mage, odlazi u Moslavinu, a druga četa, pod rukovodstvom komesara bataljona Mike Špiljaka, u Pokuplje — u šumu Kljuka. U Posavini kod Siska ponovo se, pod rukovodstvom Kotarskog komiteta KPH Sisak, formiraju grupe boraca, kao veza za prebacivanje pristalica u partizane.

Bataljon je u svom sastavu imao tri čete i četvu pratećih oružja sa 3 teška mitraljeza, 2 laka mitraljeza i 1 minobacačem 81 mm.

Ovi bataljoni su, nakon odluke štaba Prve operativne zone Hrvatske o podjeli Banijskog odreda, 25. avgusta 1942. godine prikupljeni u rejonu s. Bović na Kordunu. Poslije izvršenih priprema, ova operativna grupa bataljona je upućena preko rijeke Kupe za Moslavinu, Podravinu i Slavoniju. Štab grupe bataljona sačinjavali su: komandant Nikola Maraković Nina, dotadašnji zamjenik komandanta Banijskog NOP odreda, i politički komesar furo Čizmek, dotadašnji zamjenik političkog komesara. Intendant je bio Ivan Pihler rodom iz Siska.

Dok je ova grupa bataljona bila na putu za Moslavinu, Glavni štab Hrvatske je 2. septembra 1942. godine naredio da se od njih formira 7. banijska narodnooslobodilačka brigada »Vasilj Gaćešak«.⁵ Međutim, ovi bataljoni Banijskog odreda postrojeoi su kao 7. brigada prvi put 12. oktobra 1942. godine u rejonu s. Čaire — s. Srpsko Selište, ispod Moslavačke gore. Bilo je to tokom priprema za vraćanje banijskih bataljona nazad, za Baniju, gdje su ih čekali novi i složeniji borbeni zadaci.

Isto tako, u vrijeme dejstva Operativne grupe bataljona u Moslavini, Podravini i Slavoniji, od 1. 2. i 4. bataljona Banijskog odreda, formirana je, 7. septembra 1942. godine, na Baniji 8. banijska narodnooslobodilačka brigada.

Navedene dvije foanijske brigade su 22. novembra ušle u sastav 7. banijske narodnooslobodilačke divizije NOV i POJ.

5 Banijske brigade su u početku nosile brojne oznake-nazive 5. i 6, a zatim su preimenovane u 7. i 8. Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslavenskih naroda, Vojnoistorijski institut, tom V, knj. 6, Beograd, 1954, str. 241, 255 i 279 (u daljem: Zbornik V/6, str. 241, 255 i 259). — Arhiv vojnoistorijskog instituta JNA, Beograd, kut. 1614, reg. br. 14/2 (u daljem: Arhiv VII). — U Hronologiji NOR-a, izdanje VII JNA, Beograd, 1964. (u daljem: Hronologija), str. 339 za 2. septembra 1942. godine piše: »Po naređenju GŠ NOP odreda za Hrvatsku, od 3. 5. i Udarnog bataljona Banijskog NOP odreda formirana 7. hrvatska NO brigada.